

Göteborgs
Stad

Grundskoleförvaltningens riktlinje för specialkost och anpassade måltider

Reglerande styrande dokument

Policy
► Riktlinje
Regel
Anvisning
Rutin
Instruktion

Göteborgs Stads styrsystem

Utgångspunkterna för styrningen av Göteborgs Stad är lagar och författningar, den politiska viljan och stadens invånare, brukare och kunder. För att förverkliga utgångspunkterna behövs förutsättningar av olika slag. Stadens politiker har möjlighet att genom styrande dokument beskriva hur de vill realisera den politiska viljan. Inom Göteborgs Stad gäller de styrande dokument som antas av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen. Därutöver fastställer nämnder och bolagsstyrelser egna styrande dokument för sin egen verksamhet. Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrande dokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser.

Om Göteborgs Stads styrande dokument

Göteborgs Stads styrande dokument är våra förutsättningar för att vi ska göra rätt saker på rätt sätt. De anger vad nämnder/styrelser och förvaltningar/bolag ska göra, vem som ska göra det och hur det ska göras. Styrande dokument är samlingsbegreppet för dessa dokument.

Stadens grundläggande principer såsom demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering omsätts i praktisk verksamhet genom att de integreras i stadens ordinarie beslutsprocesser. Beredning av och beslut om styrande dokument har en stor betydelse för förverkligandet av dessa principer i stadens verksamheter.

De styrande dokumenten ska göra det tydligt både för organisationen och för invånare, brukare, kunder, leverantörer, samarbetspartners och andra intressenter vad som förväntas av förvaltningar och bolag. De styrande dokumenten ligger till grund för att utkräva ansvar när vi inte arbetar i enlighet med vad som är beslutat.

Dokumentnamn: Grundskoleförvaltningens riktlinje för specialkost och anpassade måltider			
Beslutad av: Avdelningschef ekonomi, lokalförsörjning och service	Gäller för: Medarbetare vid grundskoleförvaltningen	Diarienummer: [Nummer]	Datum och paragraf för beslutet: 3/10 2023
Dokumentsort: Riktlinje	Giltighetstid: Tillsvidare	Senast reviderad: 2024-08-23	Dokumentansvarig: Anna Skogberg
Bilagor: [Bilagor]			

Innehåll

Inledning	3
Syftet med denna riktlinje	3
Vem omfattas av riktlinjen	3
Bakgrund	3
Koppling till andra styrande dokument	3
Stödjande dokument	3
Riktlinje	4
Rektors ansvar, eller den rektorn delegerar till, vid specialkost och anpassade måltider	4
Måltidsverksamhetens ansvar vid specialkost och anpassade måltider	5
Vegetarisk mat	5
Specialkost	6
Hur arbetar vi med specialkost?	6
Används livsmedel med märkningen "kan innehålla spår av...."?	6
Anpassade måltider	6
Medicinska orsaker	6
Veganmat	7
Synnerliga skäl	7
Dialogmöte vid synnerliga skäl för anpassad måltid	7
Behoven och dess åtgärder delas in i tre nivåer	7
Intyg och journalutdrag	8
När krävs intyg eller journalutdrag?	8
Varför krävs intyg/journalutdrag?	8
Hur lämnas intyg/journalutdrag?	8
Hur länge är ett intyg giltigt?	9
Testperiod och intyget/journalutdraget dröjer	9
Frånvaro vid specialkost och anpassad måltid	9

Inledning

Syftet med denna riktlinje

Syftet med denna riktlinje är att säkerställa att ärenden som rör specialkost och anpassade måltider hanteras likvärdigt, säkert och effektivt inom grundskoleförvaltningen.

Riktlinjen är styrande och till stöd för medarbetare inom skola och måltidsverksamheten.

Vem omfattas av riktlinjen

Denna riktlinje gäller tillsvidare för medarbetare inom grundskoleförvaltningen.

Bakgrund

Första versionen av grundskoleförvaltningens riktlinjer för specialkost och anpassade måltider kom ut 2021. Därefter har synpunkter inhämtats från flera målgrupper; måltidsverksamheten, rektorer, elevhälsan, vårdnadshavare till elever med anpassad måltid och dietister.

Koppling till andra styrande dokument

Riktlinjerna är baserade på Kost och Närings ” [Kost & Närings Nationella rekommendationer för specialkost och anpassad måltid i förskola och skola](#)” samt Livsmedelsverkets ” [Nationella riktlinjer för måltider i skolan](#)”.

Stödjande dokument

Blankett - Ansökan om specialkost

Blankett - Ansökan om anpassad måltid

Samtalsstöd för dialogmöte vid anpassad måltid

Riktlinje

Riktlinjen gäller för elever samt pedagoger och vuxna där måltiden ingår i deras tjänst. Vuxna som äter i skolrestaurangen men utan att detta sker inom ramen för pedagogiska måltider eller annat ansvar som ingår i tjänsten, ska som huvudregel inte erbjudas specialkost eller anpassad måltid.

Ansökan om specialkost och anpassad måltid fylls i av vårdnadshavare i en e-tjänst som är integrerat med ett digitalt system. Vårdnadshavare behöver fylla i en ny ansökan:

- vid skolbyte
- vid förändringar i ansökan

Vid tillfälliga korta skolplaceringar behöver vårdnadshavaren inte ansöka på nytt. Måltidspersonalen på den tillfälliga skolan kontaktar måltidspersonalen på elevens ordinarie skola för information om specialkost och/eller anpassad måltid.

Vid varje nytt läsår ska vårdnadshavaren bekräfta att ansökan fortfarande stämmer eller skicka in en ny ansökan med uppdaterad information. Vårdnadshavare får en notis till sin e-post när det är dags att bekräfta ansökan.

Senast fyra veckor efter höstterminsstart behöver måltidsverksamheten få in en bekräftelse på ansökan i det digitala systemet om att ansökan om specialkost eller anpassad måltid fortfarande är aktuell. Har ingen bekräftelse kommit in kommer specialkosten eller den anpassade måltiden att avslutas.

Har vårdnadshavare inte möjlighet att fylla i ansökan i e-tjänsten finns en pappersblankett att tillgå. Pappersblanketten kan sedan utsedd skolpersonal lägga in det digitala systemet.

För pedagoger och vuxna där måltiden ingår i deras tjänst görs ansökan direkt i det digitala systemet.

Rektors ansvar, eller den rektorn delegerar till, vid specialkost och anpassade måltider

- Ta emot ansökan om anpassad måltid
- Kalla till dialogmöte vid anpassad måltid
- Godkänna eller avslå ansökan om anpassad måltid
- Delge berörda medarbetare i skolan i det digitala systemet vid ansökan om anpassad måltid
- Ta del av ansökningar om specialkost
- Ha ett helhetsansvar för att berörd pedagogisk personal samt berörd elevhälsopersonal har kännedom om elevens behov av specialkost och/eller anpassad måltid och stödjer eleven så att den får rätt mat
- Ha ett helhetsansvar att överenskommelser om anpassningar i måltidsmiljö efterföljs
- Ansvara för att intyg och journalutdrag läggs in i elevakten i PMO
- Efterfölja skolans rutin vid allergisk reaktion på specialkosten

- Anmäla till arbetsmiljöverket vid allvarliga fall av allergisk reaktion av specialkosten

Vid ansökan inkommen i pappersformat där vårdnadshavaren inte kan fylla i blanketten via e-tjänsten:

- Samla in ansökan om specialkost, ansökan om anpassad måltid och intyg från mentor. Se till att ansökan är korrekt ifylld av vårdnadshavare.
- Lägga in pappersansökan gällande anpassad måltid i det digitala systemet
- Lämna över pappersansökan gällande specialkost till köksmästare som lägger in den i det digitala systemet.
- Ansvara för att intyg och journalutdrag läggs in i elevakten i PMO.

Måltidsverksamhetens ansvar vid specialkost och anpassade måltider

- Ta emot ansökan om specialkost
- Kontakta vårdnadshavare vid frågor om elevens specialkost
- Godkänna eller avslå ansökan om specialkost
- Ta del av ansökan om anpassad måltid
- Delta på dialogmöte vid anpassad måltid
- För in uppgifter om specialkost, anpassad måltid samt information från intyg eller journalutdrag i måltidssystemet Matilda
- Tillaga säker och näringsriktig specialkost eller anpassad måltid enligt ansökan
- Märka upp ordinarie mat samt specialkost och anpassad måltid korrekt
- Efterfölja rutin vid allergisk reaktion på specialkosten enligt egenkontrollprogrammet
- Anmäla till livsmedelsinspektör vid allvarliga fall på allergisk reaktion av specialkosten

Vid ansökan inkommen i pappersformat där vårdnadshavaren inte kan fylla i blanketten via e-tjänsten:

- Lägga in pappersansökan gällande specialkost i det digitala systemet.

Vegetarisk mat

De elever som av etiska eller religiösa skäl inte kan äta den rätt som innehåller kött hänvisas till den ordinarie matsedelns vegetariska alternativ och behöver inte fylla i ansökan. De elever som önskar vegetarisk mat eller mat utan fläsk och samtidigt behöver specialkost eller anpassad måltid ska fylla i detta i e-tjänsten eller ansökningsblanketten så att måltidsverksamheten kan laga mat efter elevens önskemål.

Specialkost

Specialkost kan ansökas om vid allergi, korsallergi, intolerans eller överkänslighet.

Hur arbetar vi med specialkost?

Måltidsverksamheten tillagar specialkost enligt ansökan om specialkost samt intyg eller journalutdrag.

Vid kontaktallergi eller luftburen allergi kallar rektor, eller den rektorn delegerar till, till ett avstämningsmöte. Medverkande vid mötet bör vara eleven, vårdnadshavare, representanter från elevhälsa, skola samt måltidsverksamheten. Vid mötet görs överenskommelser om vilka åtgärder som respektive profession ska ansvara över. För att minska riskerna för en reaktion krävs att tydliga rutiner tas fram och anpassas till varje enskilt fall.

Används livsmedel med märkningen "kan innehålla spår av...."?

Måltidsverksamheten i grundskolan använder aldrig produkter som kan innehålla spår av nötter, mandel, jordnöt eller sesamfrön. Har en elev eller medarbetare en allergi som man har ansökt om specialkost för utesluts alla livsmedel som kan innehålla spår av det personen är allergisk mot. Till den ordinarie maten kan livsmedel användas som innehåller spår av allergener förutom nötter, mandel, jordnöt eller sesam.

Anpassade måltider

Anpassad måltid kan ansökas vid:

- Medicinska orsaker, se nedan
- Valet att äta veganmat
- Synnerliga skäl, se nedan

Medicinska orsaker

Medicinska orsaker till anpassad måltid, samtliga kräver skriftlig ordination från vården:

- Konsistensanpassning - Ordinarie kost med anpassad konsistens på grund av tugg- och sväljsvårigheter
- Energiberikning - Ordinarie kost berikad med extra energi, ofta i form av extra fett
- Energilåg mat – Vid till exempel övervikt, fetma eller metabol sjukdom.
- Diabetesanpassad mat - Vissa maträtter kan vara svårt för diabetiker. Exempelvis pannkakor, risgrynsgröt, potatismos och soppa. Viktigt med individuella anpassningar
- Annan sjukdom som kräver anpassning

Rektor, eller den rektorn delegerar till, bjuder in till ett dialogmöte. Inbjudna till mötet bör vara eleven, vårdnadshavare, representant från elevhälsa, representant från måltidsverksamheten och personal som arbetar nära eleven vilket kan vara klassföreståndare, mentor eller elevassistent. Under mötet utgår man från vårdens ordination och elevens behov.

Veganmat

Anpassad måltid kan också ansökas om vid valet att äta veganmat. Inget dialogmöte krävs.

Synnerliga skäl

Anpassad måltid är något som vårdnadshavare kan ansöka om vid synnerliga skäl då eleven inte klarar av att äta i den ordinarie måltidsmiljön eller av den ordinarie matsedeln. Den möjligheten kan bara användas i undantagsfall. Att inte tycka om vissa maträtter eller livsmedel är inte synnerligt skäl. Varje dag serveras en buffé av minst två olika maträtter samt ett salladsbord med minst 5 komponenter där det går att själv komponera sin tallrik efter vad man tycker om. Skälet till anpassad måltid måste alltså vara ett särskilt behov som gör att det är mycket viktigt, nästan nödvändigt för eleven för att klara sin skolgång. Omständigheterna behöva styrkas av rektor, eller den rektorn delegerar till med stöd av elevhälsan.

Exempel på synnerliga skäl är:

- Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i kombination med selektivt ätande och starkt påverkad skolgång
- Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning med låg aptit till följd av medicinering

Dialogmöte vid synnerliga skäl för anpassad måltid

Vid behov av att anpassa måltidsmiljön eller matsedeln på grund av synnerliga skäl krävs ett dialogmöte. Rektor, eller den rektorn delegerar till, bjuder in till dialogmötet. Inbjudna till mötet bör vara eleven, vårdnadshavare, representant från elevhälsa, representant från måltidsverksamheten och personal som arbetar nära eleven vilket kan vara exempelvis mentor eller elevassistent.

Dialogmötet utgår ifrån behovet av anpassningar av måltidsmiljön i första hand, och maten i andra hand samt hur dessa påverkar skoldagen. Det är rektor, eller den rektorn delegerar till, som med stöd av elevhälsan ansvarar för bedömningen av vilka behov eleven har för att klara skolgång och uppsatta mål.

Överenskommelser till skolköket skrivs ner tillsammans med tid för uppföljning. När uppföljning ska ske och med vilka personer beslutas på mötet baserat på elevens behov.

Behoven och dess åtgärder delas in i tre nivåer

Nivå 1. Stöd och anpassningar i måltidsmiljön: Eleven har behov av stöd från skolan samt anpassningar av måltidsmiljön. Exempel på stöd i måltidsmiljön kan vara bildstöd, möjlighet att få äta i en lugnare miljö, fast sittplats. Klarar då att äta från den ordinarie matsedeln med eventuella kompletteringar från köket. Exempel på kompletteringar; smakbrygga i form av lingonsylt som serveras till alla måltider, komplettering med en mjuk smörgås till dagens lunch, och så vidare.

Nivå 2. Alternativ matsedel: Eleven har ett större behov av stöd från skolan samt anpassningar av måltidsmiljön. Klarar endast enstaka maträtter från den ordinarie matsedeln. Eleven erbjuds att ta från den alternativa fasta matsedeln när den ordinarie matsedeln inte fungerar.

Nivå 3. Individuell matsedel: Eleven har ett stort behov av stöd från skolan samt anpassningar av måltidsmiljön. Klarar endast av ett fåtal maträtter oavsett vilka anpassningar som görs i måltidsmiljön. Eleven erbjuds en individuell matsedel på upphandlade livsmedel inom ramen för det ordinarie utbudet.

Det finns ett samtalsstöd för dialogmöte vid synnerliga skäl för anpassad måltid som bilaga.

Förhållningssätt

Det är viktigt att man alltid börjar från utgångsläget eleven är i och arbetar därifrån. Om man tvingar eleven till att göra mer än vad hen klarar av kan det istället bli ett bakslag. Gå lugnt och försiktigt framåt, låt eleven styra vad hen mäktar med. Erbjud alltid alternativet från den ordinarie matsedeln även om maträtten från den alternativa eller individuella matsedeln är tillagad. Matsvinn är inte den viktigaste frågan här. Det är viktigt med tillit och förståelse att eleven gör så gott den kan. Finns rätt förutsättningar kan målet vara att eleven med rätt stöd och anpassningar kan klara av den ordinarie matsedeln.

Intyg och journalutdrag

När krävs intyg eller journalutdrag?

Intyg, alternativt journalutdrag, från legitimerad vårdpersonal ska lämnas in tillsammans med ansökan om specialkost och anpassade måltider vid:

- Allergi
- Korsallergi
- Intolerans* och överkänslighet
- Diabetes. Skriftlig ordination från vården kan ersätta intyg eller journalutdrag
- Behov av konsistensanpassad kost. Skriftlig ordination från vården kan ersätta intyg eller journalutdrag
- Behov av energiberikad kost. Skriftlig ordination från vården kan ersätta intyg eller journalutdrag
- Behov av lågenergikost. Skriftlig ordination från vården kan ersätta intyg eller journalutdrag
- Andra sjukdomar som gör att eleven har behov av anpassad måltid

*) Intyg eller journalutdrag krävs inte vid laktosintolerans.

Varför krävs intyg/journalutdrag?

För att säkerhetsställa att eleven har en utredd allergi eller diagnos och behandlas på bästa sätt. Av praktiska skäl kan journalutdrag likställas med intyg.

Hur lämnas intyg/journalutdrag?

Ett intyg eller journalutdrag bifogas digitalt i samband med ansökan om specialkost eller anpassad måltid. Rektor eller den rektor delegerat till ansvarar sedan för att intyget eller journalutdraget läggs in i elevakten i PMO.

Har vårdnadshavare inte möjlighet att ansöka digitalt lämnas intyg eller journalutdrag tillsammans med pappersansökan. Intyget eller journalutdraget laddas upp tillsammans med pappersansökan i det digitala systemet och läggs sedan in i elevakten i PMO.

Hur länge är ett intyg giltigt?

Intyget är giltigt enligt tidsramen som angivits på intyget. Finns ingen tidsram angiven behöver eleven förnya intyget vartannat år. Fokus bör ligga på hur allergin, intoleransen eller överkänsligheten utvecklats, inklusive om den minskat eller helt försvunnit, och inte endast på att förnya själva intyget. Vid exempelvis celiaki är diagnosen livslång och inget nytt intyg krävs.

Testperiod och intyget/journalutdraget dröjer

- För elevens bästa är det av yttersta vikt att misstanke om sjukdom alltid utreds av vården.
- Måltidsverksamheten bör generellt inta en ödmjuk hållning inför det faktum att utredning och andra kontakter med vården kan ta lång tid.
- Om eleven ska testa att ta bort ett livsmedel behöver måltidsverksamheten få veta under hur lång tid. Vårdnadshavare ansöker i e-tjänsten och anger hur lång testperioden är. När tiden för testperioden är slut kommer specialkosten avslutas om ingen uppdaterad ansökan om specialkost inkommit där det tydligt står att specialkosten kvarstår. Intyg eller journalutdrag lämnas in när testperioden är slut tillsammans med den uppdaterade ansökan.
- Om eleven ska testa att införa ett livsmedel som den tidigare varit allergisk mot är det önskvärt att man först testat detta i hemmet. Fungerar det bra i hemmet kan man sedan ha en kortare testperiod även i skolan, som är tydligt angiven hur länge den ska pågå. När testperioden är slut ska en uppdaterad ansökan om specialkost lämnas in.

Frånvaro vid specialkost och anpassad måltid

Vårdnadshavare måste alltid meddela elevens frånvaro så att det når måltidsverksamheten. Både tid, livsmedel och pengar läggs annars på tillagning av en specialkost eller anpassad måltid som inte hämtas ut. Frånvaron meddelas enligt skolans rutiner. Det är viktigt att vårdnadshavaren meddelar när eleven är tillbaka i skolan igen. Detta gäller även pedagoger och andra vuxna med specialkost eller anpassad måltid. De anmäler själva sin frånvaro enligt skolans rutiner.

Har elev eller pedagog/vuxen med specialkost eller anpassad måltid inte hämtat ut specialkosten eller den anpassade måltiden på 14 dagar utan att meddela måltidsverksamheten kommer specialkosten eller den anpassade måltiden att avslutas. Finns ett behov av specialkost eller anpassad måltid måste en ny ansökan lämnas in.